

MASARYKOVA UNIVERZITA

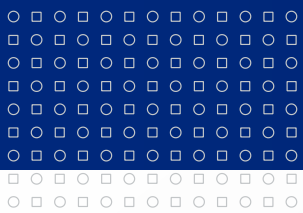
Socialismus a jeho důsledky v rozvoji města

Obsah přednášky

- ❏ Individuální bydlení.
- ❏ Sídlištní výstavba 60. – 80. let.
- ❏ Stavby občanské vybavenosti.

Socialismus

- Demokratická ideologie, klade důraz na solidaritu.
- V širším slova smyslu zahrnuje vedle demokratického socialismu též komunismus.
- Odmítá soukromé vlastnictví a klade důraz na zestátnění majetku.
- Největší projev v urbanismu v 60. a 70. letech 20. století.

Individuální výstavba

Individuální výstavba v 60. – 80. letech v ČR

- ❏ Rodinné domy byly až do doby 2. světové války velkým typologickým tématem české moderní architektury.
- ❏ Pokud se stavěly rodinné domy, byly poznamenány typizačními pravidly Druposu, nebo vznikaly živelně bez účasti architekta, tzv. svépomocí. To mělo ovšem dopad i na jejich architekturu.
- ❏ Bytová politika státu nespátřovala těžiště bydlení v rodinných domech či v rodinných vilách.
- ❏ Neexistoval téměř stavebník, jehož ekonomická situace by mu takovou výstavbu umožňovala.
- ❏ Většina architektů se na dlouhou dobu přestala zajímat o rodinný dům.

Politické důvody

- Celá problematika rodinných domů se ocitla na okraji zájmu.
- Vytratila se společenská prestiž architekta.
- Chybí dokumentace a archivace architektonicky hodnotných staveb tohoto období.
- Mnozí schopní architekti, teoretici a publicisté nesměli publikovat z politických důvodů.

Vývoj po 2. sv. válce

- ❑ **Komunistický puč v únoru 1948** přerušil slavné tradice meziválečné architektury. Bytový fond byl z rukou soukromých podnikatelských vlastníků postupně předáván národním výborům. Vila se stala buržoazním přežitkem, který neměl místo v socialistické společnosti.
- ❑ **2. polovina 60. let** – politické uvolnění. Fungoval částečný kontakt se západní Evropou. Vznikalo nadšení, které se objevovalo ve výtvarném umění, ve filmu, v divadle.
- ❑ **70. léta** - stát pochopil, že nemůže poskytnout všem občanům zprůměrovaný byt v panelovém domě. Vytvoření legislativních a ekonomických podmínek pro individuální výstavbu rodinných a družstevních domů svépomocí.
- ❑ **80. léta** – postupné uvolňování politické situace. Rehabilitování názorů na rodinné bydlení a opětný návrat obliby jeho výstavby. Preferovány byly především skupinové formy zástavby rodinných domků.

Společensko-politická atmosféra doby

- ❑ Architektura měla plnit funkci činitele formujícího obytné prostředí v ideologický nástroj.
- ❑ Architektonickým klientem nebyl soukromý stavebník, ale společnost reprezentovaná socialistickým státem jako investorem.
- ❑ Direktivní hospodářské plánování bylo s to předvídat a vyhodnocovat jen kvantifikovatelné výkony.
- ❑ Masivní paneláková produkce se snažila splnit stranická zadání v počtu dokončených bytů.
- ❑ Projektovala se „nová socialistická města“, jednotlivé domy jen výjimečně, většinou v prolukách.

Architekti kladná či záporná role?

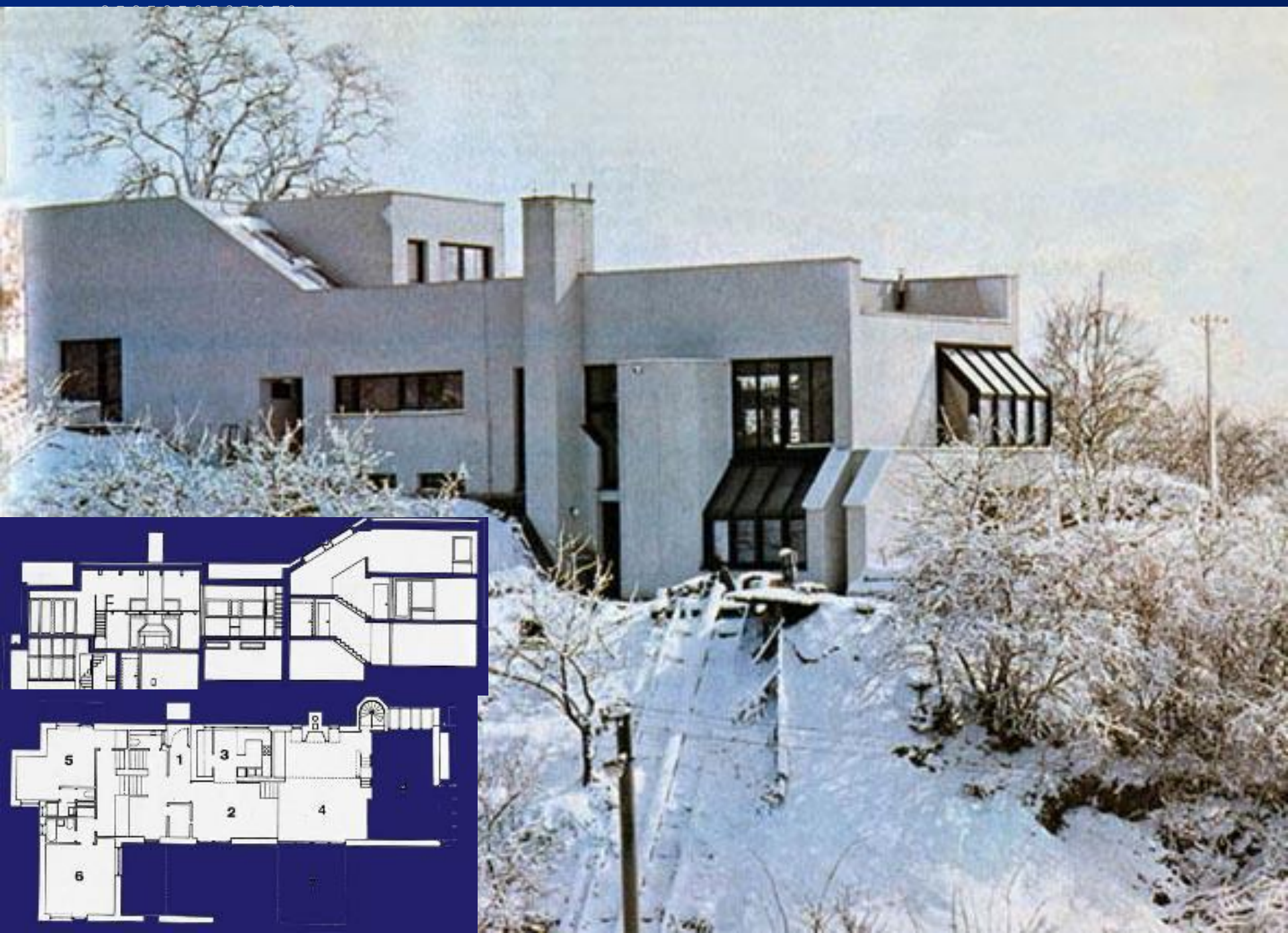
- ❑ Jediným architektonickým návrhářem, stavitelem i stavebníkem byl stát.
- ❑ Soustředění architektů do státních projektových ústavů usnadňovalo politickou ideologickou kontrolu jejich práce.
- ❑ V prosinci roku 1948 byla založena největší projektová organizaci té doby na světě, Stavoprojekt s 1200 zaměstnanci.
- ❑ V 60. letech se situace pozvolna uvolňovala a vznikaly opět některé tvůrčí ateliéry. Ty byly ovšem po roce 1968 znovu „zestátněny“.
- ❑ Mnoho architektů trpělo omezením pracovní příležitosti a zákazem publikovat výsledky své práce.
- ❑ Dostupnost zahraničních odborných periodik a literatury byla mizivá.
- ❑ Větší možnost kontaktu se světem ovlivnila zdejší architektonickou situaci v osmdesátých letech.
- ❑ Změny charakterizovala i možnost účastnit se na architektonických mezinárodních soutěžích.

„Nové projekty vil“

Vila od Emila Příklada pro režisérku Věru Chytilovou v Praze Tróji (1975)

- Projekt vychází z funkcionalistického přístupu k tvorbě. Šikmo řezané tvary. Pohledově exponované místo na hraně svahu. Důsledné začlenění do okolní přírody. Pocit integrace exteriéru s interiérem – zajímavé průhledy do zahrady.

„Nové projekty vil“

- ❑ Vily Zdeňka Plesníka ve Zlíně:
  - ❑ VILA ZIKMUNDOVA (1953 – 1954)
  - ❑ VILA HANZELKOVA (1954 – 1956)
  - ❑ VILA LIŠKOVA (1956 – 1959)

„Nové projekty vil“

➤ Rodinné domy Ivana Rullera v Brně:

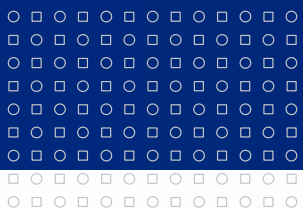
dům v Ivanovicích (1973 – 1976)

dům na Presslově ulici (1967 – 1968)

Kompaktní formy bydlení

- ❑ Zvýhodňování skupinové zástavby rodinných domů, protože reprezentovala společensky efektivní a ekonomickou výstavbu „optimálního bydlení s minimálními náklady“.
- ❑ Jde o soubory projektované především v socialistických projektových ústavech (Drupos), avšak mnohé z nich, díky svým autorům architektům, se vymykají z běžného průměru.
- ❑ První obytné soubory rodinných domů vznikaly v 60. letech, jako rozšíření a doplnění sídlištní výstavby.
- ❑ Byly poznamenány typizačními pravidly a prefabrikací výroby.
- ❑ Pro individuální výstavbu byla určována pouze stavební místa, která nebyla vhodná pro vícepodlažní bytovou výstavbu. Jednalo se převážně o terény svažité s obtížnými základovými podmínkami.

Ulice Lozíbky, Brno – Lesná (1965)

Sídlištní výstavba

Panelový boom

- ❑ Sídliště = v urbanistickém pojetí jako seskupení budov, převážně obytného charakteru, případně místo hromadného osídlení.
- ❑ Bytová výstavba se globalizovala do formy sídlišť „vyráběných“ průmyslovou technologií v područí technicko-hospodářských ukazatelů.
- ❑ Situace s potřebou bytů byla stále kritická, a proto bylo nutno především rychle stavět. Naprostá většina nových bytů vznikala v panelových sídlištích, jejichž typizace a prefabrikace vyhovovala socialistické ideologii i centralistické bytové politice státu.

Historie panelové výstavby

- ❏ Počátky historie panelové výstavby se datují již do začátku 20. století a vynálezcem panelové výstavby není nikdo jiný než **Tomáš Alva Edison**. Nechal touto technologií vystavět v Americe sídliště s několika desítkami většinou dělnických domků.
- ❏ Řešení situace s nedostatkem bytů – levná a rychlá technologie.
- ❏ Největší rozvoj panelové výstavby lze zaznamenat v západní Evropě a to především ve Francii. Dále předními zeměmi v tomto období ve výstavbě panelovou technologií se staly země ze Skandinávie a to Švédsko a Dánsko.

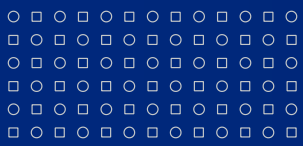

Prvky panelové výstavby v ČR

- ❑ Na rozdíl od zemí “kapitalistického bloku” započala u nás průmyslová výstavba panelovou technologií po II. světové válce dříve (50. léta).
- ❑ Bytová situace se rychle zhoršovala především ve velkých městech - v Praze, Brně a Plzni.
- ❑ 60. a 70. léta 20. století jsou srovnatelná v aplikování této technologie ve stavebnictví.
- ❑ Na rozdíl od “kapitalistických evropských zemí” přežila u nás panelová výstavba až do konce 80. let.
- ❑ Podobná poválečná situace jako u nás byla v ostatních spřátelených socialistických zemích (Polsko, NDR, Maďarsko).
- ❑ Masivní výstavba probíhala v zemích SSSR.

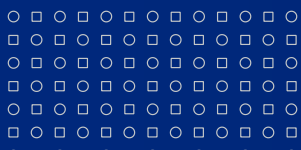
Historie panelové výstavby v ČR

- ❑ První panelové domy vznikaly ve velkých městech:
- ❑ 1940 - zahájen vývoj panelů firmou Baťa – postaveny první dvojdomky.
- ❑ Zavedení speciálního označení domů (např. pětipodlažní dům nesl označení G40).
- ❑ První větší sídliště - Praha 4 na Zelené lišce (1954-55).
- ❑ Domy na sídlišti Herálecká v Praze 4 (1956 – 1957).
- ❑ Panelový dům ve Fišově ulici v Černých Polích v Brně (1957).

Historie panelové výstavby v ČR

- ❑ Nové technologie a vylepšení zástavby – např. tepelná izolace, materiál apod. Označení domů G55 a G 57.
- ❑ Nový typ G58 - použití velkých panelů 3,6 x 4,2m, v rozích závěsné ocelové konstrukce
- ❑ Typ G59 byl charakteristický zavěšenou konstrukcí balkonů a obvodového pláště.
- ❑ Rok 1962 znamenal konec výstavby domů typu G.
- ❑ Nový typ – označení řady T (T06B, T08B atd.) – výhoda – skládání panelových bloků na sebe (panely – délka 5,9 m a tloušťka 200 mm).

Výstavba

- ❏ Konec 50. let - 43 000 bytů ročně.
- ❏ V 70. letech – 22 tisíc bytů ročně.
- ❏ V druhé polovině 80. let - až 35 tisíc bytů ročně.
- ❏ Od roku 1971 do roku 1980 bylo v Československu postaveno přibližně 821 000 bytů.
- ❏ Ukončení tohoto druhu zástavby – 1990.

Problémy sídlišť

- Domy a byty určené pro konkrétní lidi – tzv. podnikové byty.
- Největší skupinu tvořili lidé ve věku 20 až 35 let a ve věku 5 až 15 let, tedy rodiče a jejich děti.
- Průměrný počet osob v jedné domácnosti se v 60. letech pohyboval v rozmezí hodnot 3,5-3,7 v některých lokalitách až 4,0.
- Velké množství bezdětných domácností.
- Nerovnoměrná demografická skladba obyvatelstva.

Historie výstavby v Brně

- V důsledku 2. sv. války byly domy výrazně zničeny – nutná oprava a rekonstrukce.
- V letech 1945-46 bylo zrekonstruováno 924 bytů.
- První větší sídliště v Brně – *Tábor* - 320 bytů.
- Stavba v pětiletých plánovacích cyklech – tzv. pětiletky.
- Během první pětiletky bylo postaveno téměř 3 500 bytů a v letech 1954-1955 dalších 2 000 bytů (např. sídliště na ulici Chládkova v Žabovřeskách).
- V roce 1958 vystavěno sídliště na Kubešově ulici, na Nábřeží a na Úvoze, v roce 1959 sídliště na Olomoucké ulici.

Historie výstavby v Brně

- ❑ Stavba cihelných domů - na ulici Dvorského v letech 1951-52 a dále sídliště Pod kaštany v letech 1956-1957.
- ❑ Od roku 1959 - sídliště na Olomoucké ulici, Staré Brno-sever, Staré Brno-Jih, Juliánov a Černá Pole.
- ❑ 1962-73 – výstavba sídliště Lesná (5 920 bytů).
- ❑ 1966-77 - sídliště Žabovřesky (3 722 bytů).
- ❑ V 70. letech - Královo Pole, Řečkovice (1969-75), Komín (1969-80), Jundrov (1970-80), Bystrc a Kohoutovice (1971-1981).
- ❑ 80. léta - sídliště Líšeň (1975-85) a Bohunice se Starým Lískovcem (1972-1981).
- ❑ Nejnovější - ve 2. polovině 80. let sídliště Vinohrady; Komárov, Kamenný vrch (1989 – 1995).

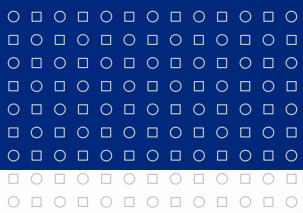
Sídlištní výstavba v Brně

Počet obyvatel	Sídliště
Do 5 000	Juliánov, Brněnská, Stará Osada, Herčíkova, Kneslova, Jabloňová, Jundrov, Družstevní, Hapalova
5 000 – 10 000	Žabovřesky, Chládkova, Žitná-Kuřimská, Slatina, Komín
Nad 10 000	Bystrc, Líšeň, Lesná, Bohunice, Vinohrady, Starý Lískovec, Kohoutovice, Nový Lískovec

Sídliště	1	2	3	4	5	Sídliště	1	2	3	4	5
Chládkova	1088	2429	0	7	75	Kohoutovice	0	14	3180	1203	123
Žabovřesky	276	1436	627	0	84	Jundrov	0	0	778	0	0
Herčíkova	0	157	939	0	0	Bystrc	0	0	4374	3234	863
Lesná	9	6564	50	0	461	Komín	0	44	1765	64	122
Stará Osada	157	524	445	0	0	Jabloňová	0	0	229	275	216
Juliánov	0	1285	50	0	0	Žitná-Kuřimská	8	83	1879	0	43
Kneslova	0	747	0	147	9	Družstevní	0	184	499	59	51
Brněnská	200	0	0	923	36	Hapalova	0	0	365	0	0
Bohunice	5	31	3951	1506	155	Vinohrady	0	0	0	4971	84
Starý Lískovec	0	0	5023	0	0	Líšeň	0	0	215	6539	122
Nový Lískovec	0	0	117	1685	1928	Slatina	14	324	421	1444	96

Významné sídlištní celky v ČR

- **Praha** - Jižní Město (Chodov, Háje), Severní Město (Bohnice, Kobylisy, Ďáblice, Prosek, Letňany), Barrandov, Černý Most atd.
- **Ostrava** – Poruba, Dubina, Bělský les, Zábřeh, Výškovice, Fifejdy.
- **Havířov** – Šumbark, Podlesí.
- **České Budějovice** – Máj, Vltava, Šumava.
- **Plzeň** – Bolevec, Skvňany, Vinice.
- **Ústí nad Labem** – Severní terasa, Neštěmice, Všebořice.
- **Most** - Zahradní čtvrť, Liščí vrch.
- **Zlín** – Jižní Svahy.
- **Liberec** – Rochlice, Pavlovice.

Více přístě!

